

Consciència i realitat del País Valencià en vint anys

Rosa Serrano. *Esriptora, editora i pedagoga*

Bon dia a totes i a tots. En primer lloc, unes paraules breus d'agraïment a totes les dones i els homes que treballeu per a fer possible el FÒRUM, que ha arribat ja a la vintena edició i això és molt important. I també agraïment als qui heu pensat en mi per a participar en aquesta taula redona de celebració, de balanç, de reflexió sobre la identitat nacional, la solidaritat i el compromís, sense tindre en compte la meua condició d'ovella no diré d'ovella "descarriada", però sí massa allunyada del caliu del ramat, de la comunitat (ací sí que està ben emprada la paraula "comunitat").

De fet, invitant-me, m'heu permés també dedicar un temps a la reflexió que ens servirà a tots i que després de les sessions d'aquest matí i d'ahir, hem après tant que m'imgine que els efectes seran molt positius això també és un motiu d'agraïment. Agraïda estic també a la intervenció de Fèlix Placer.

He montat la intervenció, que serà molt ràpida i que en qualsevol moment Paco té tota la llibertat de tallar-me perquè no ho he cronometrat i tinc molt informació, quan vulga que em talle, en base a dos punts: un, per respecte a vosaltres i perquè considerava que aportant uns escrits amb un cert rigor no tenia temps, vaig demanar ajuda al meu bon amic Vicent Soler, que m'ha passat un document interessantíssim d'on he tret moltes idees.

La segona part ja són idees poades en la vivència pròpia i en la mirada retrospectiva al temps que passa i que ens esculpeix individualment i col·lectivament, com ja deia l'escriptora Marguerite Yourcenar.

Venim d'un temps i he intentat recordar ara fa vint anys i un poquet més de vint anys. En aquells moments pense que havíem viscut una experiència de descobriment il·luminadora: havíem recuperat la història perduda, sobretot les persones de la meua generació, no els més joves. Una història que ens havien negat i que vàrem anar descobrint en uns altres àmbits. Vàrem viure plegats el joiós compromís de la recuperació nacional perquè hi havia optimisme, hi havia combat, hi havia lluita. Participàrem del redreçament lingüístic i cultural, teníem uns referents clars, unes batalles que ens convulsionaven, certament, com la famosa Batalla de València, però

sobretot teníem unes veus motivadores que ens sacaren i ens portaren també a prendre posicions i el País Valencià anava avançant pel camí de la vertebració.

Pinzellades històriques de la mà, ja ho he dit abans, del professor Vicent Soler:

“Qui guanya una batalla l’única cosa que demostra és que té més força, no necessàriament que té la raó. El 25 d’abril de 1707, als camps d’Almansa, l’única cosa que es va demostrar és que la Corona de Castella, amb l’ajut inestimable de l’exèrcit francès, va guanyar militarment. El *Decret de Nova Planta* que el rei Borbó Felip V promulgà el 29 de juny següent, pel qual assimilava el Regne de València a tots els efectes a les lleis de Castella «por justo derecho de conquista», ve a corroborar el principi general ara esmentat.” En aquest fet històric rau la nostra invisibilitat.

Però no fou el primer. Al segle XVI, per exemple, la consumació d’una simple unió dinàstica de la Corona d’Aragó amb la de Castella va significar ja el bandejament polític i econòmic dels valencians i de la seua geoestratègia preferent que se centrava al món mediterrani.

La derrota dels agermanats en temps de Carles I també contribuï a l’afebliment de la nostra identitat política pel que tingué d’involució social, però, també, en la mida que la noblesa autòctona victoriosa s’arupí al voltant de la cort —tot entroncant familiarment, amb l’aristocràcia castellana— per tal de sentir-se més forta.

Recordem la cèlebre frase del *conde-duque* d’Olivares ja al segle XVII: «Tenemos a los valencianos por más muelles» que als revoltats catalans i portuguesos.

Aquesta imatge de feblesa col·lectiva era percebuda com a tal des de fora i dins del país. Mossén Pere Joan Porcar, per exemple, anys després, considerava els propis paisans com a «molls, malaventurats i molt temerosos i medrentats valencians».

És evident que per als estaments i les classes presumptament dirigents ni la societat valenciana, ni el seu territori, ni la cultura pròpia ocupaven ja un lloc de centralitat política. Per a ells, la comunitat política valenciana de la segona meitat del segle XVIII no era sinó un satèl·lit a l’entorn d’uns centres de poder polític ubicats fora les fronteres de l’antic Regne. De fet, l’Estat-nació edificat per la burgesia emergent del segle XIX prengué com a model propi l’Estat absolutista borbònic, les seues fronteres i el seu uniformisme castellanitzador.

Acabada la Guerra Civil, la dictadura franquista, feroçment espanyolista, va tallar de soca-rel les vel·leitats autonomistes que resistien i s’entestà a demolir les

identitats espanyoles no castellanes, per a la qual cosa se serví de l'aparell escolar de l'Estat unitari i de la ràdio i la televisió com a nous instruments d'adoctrinament de masses.

Afortunadament, sota la dictadura franquista la majoria dels democràtes lluitaren també per construir una Espanya plural, respectuosa amb les diferències identitàries i disposta a canalitzar les aspiracions autonomistes. Per a molts, aquesta era, bàsicament, una qüestió consubstancial als principis generals de la cultura democràtica, segons la qual cal tractar de manera diferent allò que és diferent.

Malgrat que fou molt satisfactori que la vigent Constitució espanyola de 27 de desembre 1978 no acabara caent en el parany del més perfectible «café para todos» que li havia parat el nacionalisme espanyol i, per tant, que, a la fi, plantejara amb claredat un model d'Estat autonòmic asimètric a partir de la distinció entre nacionalitats i regions, el drama per als valencians, però, consistia a resoldre si seríem considerats d'una categoria política o de l'altra.

Malauradament, la disposició transitòria segona de la Constitució de 1978 es redactà de forma que conduí a una interpretació restrictiva d'aquesta norma, segons la qual la condició de «nacionalitat històrica» només s'aplicaria efectivament a les tres nacionalitats que havien aconseguit l'Estatut durant la Segona República. No s'admeté, en el debat constituent, una esmena d'addició del diputat valencià Francesc de Paula Burguera que hi incloïa «els territoris que havien perdut l'autogovern per la força».

I el temps anava transcorrent. Durant aquests 20 anys hem lluitat contra l'«espanyolisme integrista». Veníem d'una escola que ens falsejava la història pròpia, que ens parlava de l'Espanya mil·lenària de Don Pelayo, del Cid o de los Reyes Católicos, i, varèm anar reconstruint la pròpia, alliberant-nos del procés d'adoctrinament espanyolista-castellanista.

És just que reconeguem el paper tan important que va jugar el valencianisme polític. Tal com ens explica el professor Vicent Soler “Per a molts joves d'aquella generació, que durant el tardofranquisme havien avançat en el seu compromís nacional guiats majoritàriament pel socialista Vicent Ventura (tot i que hi havia ben present un altre corrent valencianista lligada a la democràcia cristiana opositora al règim franquista, la UDPV), la transició a la democràcia representaria la gran oportunitat

històrica perquè el País Valencià ocupara el lloc que li pertocava, com a quarta nacionalitat històrica, juntament amb Euskadi, Galícia i Catalunya. Una gran oportunitat, doncs, per a eixir de la invisibilitat política.

“Joan Fuster, amb la publicació de *Nosaltres, els valencians*, encetà una profunda renovació teòrica i ideològica de la qüestió nacional que col·locava el valencianisme en posició de disputar el terreny, sense complexos, a qualsevol altre plantejament nacional alternatiu. Aquesta sòlida i moderna posició teòrica, projectada amb una gran ambició i rigor intel·lectual, irrità fortament l'espanyolisme recalcitrant que representaven els epígons locals del franquisme.” No oblidem Fernando Abril Martorell.

És cert que la transició democràtica obrí, nous horitzons de llibertat per al valencianisme polític. Però l'absència d'un referent identitari compartit al si de la societat valenciana va minoritzar molt l'acció dels agents polítics, socials i culturals compromesos amb la qüestió nacional.

Ara, passats ja més de 25 anys de règim autonòmic és hora de fer balanç: la societat valenciana, en una àmplia majoria no té consciència de país amb el que suposa de territori propi amb una identitat cultural també pròpia. Continuen mirant Madrid com a referent i això continua contribuint a la invisibilitat política, els costos econòmics de la qual desconeixen també.

Hem d'estar alerta perquè el temps juga cruelment a favor de la castellanització del País. De fet, –també ho ha dit Juli– hi ha sovint entre nosaltres la sensació d'haver perdut el temps i les energies en assumptes no prioritaris que s'han tornat com un bumerang contra el valencianisme. Hem d'evitar els enfrontaments fraticides i recordar l'actitud constant de D. Manuel Sanchis Guarner quan repetia (jo encara recorde el dia que m'ho va dir per primera vegada perquè en eixir de sa casa en la Plaça Cànovas vaig seure a un escaló del replanell per apuntar la frase en una llibreta: “Cal eixamplar les bases. I sumar militants convençuts. Els matissos poden venir després”. I repetia i encomanava també l'adhesió a la llengua dels valencians apta per a ser utilitzada en qualsevol registre del més col·loquial al més acadèmic, científic o creatiu.

Ara, vint anys deprés tenim una percepció afeblida del present. Reflexione ja de collita pròpia. Hem descobert els efectes de la invisibilitat. Doble invisibilitat: com a dona i nacional: posaria com a exemple els últims discursos de Maria Teresa Fernández

de la Vega, dona que respecte i admire però que parla de las “tierras levantinas, de Castelló i Alacant” sense anomenar mai ni País Valencià ni tans sols Comunitat Valenciana. Tampoc no és responsable de tot perquè a ella també la informen uns altres.

Ens dol també la desfeta del territori: a banda de les destrosses ambientals tenim el propi nom amb tota la càrrega simbòlica que suposa. El terme “Comunitat Valenciana”, recull la població com a conjunt d’habitants, però no el territori, com ja denunciava el mestre Enric Valor. I es buida de sentit identitati i vinculant: estimem els altres però també la terra on hem nascut o que ens acull.

Pel que fa a l’ús de la llengua, constatem que les bases ens esforcem i hi ha conquestes importants (el moviment d’Escola Valenciana). Quina satisfacció vam tenir tots ahir en sentir Fèlix Placer parlar la nostra llengua amb accent euskaldun! Però en l’ús públic de l’idioma que ens defineix com a poble hi ha un abandonament generalitzat dels polítics que cal denunciar.

Por cerval a la memòria històrica: tant pel que fa a la Guerra Civil d’Espanya (fosses del cementeri de València) com a l’antic i digníssim Regne de València que pertanyia a la Corona Catalano Aragonesa. Com a botó de mostra tenim la celebració del 800 aniversari del rei En Jaume que el Govern Valencià ha preferit celebrar sempre en solitari. I el president Camps no es va atrevir a acudir al monestir de Poblet per celebrar l’aniversari del nostre rei fundacional i va enviar una consellera, quan tots els altres havien anat en persona. L’abat de Poblet es va referir a l’absència del president valencià i va fer constar l’estima que el poble valencià sent per Jaume I. La consellera, en canvi no va fer ni ús de la paraula: por a perdre vots i falta de personalitat col·lectiva! Som els qui som però hem d’anar junts amb tots els altres. (*aplaudiments*)

Nosaltres també tenim por, però a altres comportaments:

- a) La manipulació televisiva de canal 9 quan tots sabem del poder de la imatge.
- b) La percepció d’una espanyolitat creixent.

El fet de sentir-se valencià no és viscut com un valor i sense aquesta autoestima és impossible vertebrar-nos com cal. Com diu Vicent Soler “ cal reconstruir els lligams comunitaris de la valencianitat i definir millor els marcs polítics, nacionals i culturals en què estem immersos. Aquests han de ser uns objectius prioritaris. En suma, traure el país de la invisibilitat, una tasca ingent per a la qual no sobra ningú.”

Ja veieu com és de necessari que ens mantinguem fermes en la convicció identitària i en l'adhesió constant als trets que ens són més propis. També cal encetar una reflexió profunda sobre la complexitat de la nostra identitat col·lectiva i sobre les expectatives que se li obren al poble valencià a hores d'ara. Una reflexió honesta que ens permeta analitzar errors tant per acció com per omissions i reclamar el mateix dels polítics.

Una altra tasca urgent ens reclama esmolar la imaginació per saber oferir la llengua i la cultura pròpia que estimem als nouvinguts.

Com ha canviat la defensa de la llengua en aquests anys!

Abans era una reivindicació i una lluita: ens oposàvem així a la prohibició i a la uniformitat lingüística del franquisme. Ara, les raons de la castellanització són també unes altres: amics i amigues vinguts de fora, persones que ens ajuden a casa també nouvinguts. I criem acollir-los millor utilitzant la llengua franca, o la llengua més estesa. Error greu. Si no la senten útil i necessària com la van a aprendre i a valorar?

Cal fomentar l'aprenentatge del valencià (junt amb el castellà) com a estratègia adaptativa dels nous immigrants. De l'altra, sense descuidar la normalització de la llengua pròpia, cal fomentar entre els valencians l'esperit universalista i cosmopolita a partir de l'aprenentatge de l'anglès per tal de superar els estrets contorns del espai comunicatiu espanyol-castellà i, d'aquesta manera, ampliar-lo i diversificar-lo cap a Europa i el món anglo-saxó i cal augmentar el prestigi cívic i social, acadèmic i cultural del valencianisme. (Valorar l'illa de normalitat, de refugi i de la Universitat)

“L'esperança de vida del valencianisme rau, doncs, en la capacitat de convèncer d'aquestes idees i sentiments a la majoria dels quasi cinc milions de valencians, molts d'ells nouvinguts amb trets culturals i lingüístics ben diversos. Convèncer-los que ens interessa conrear la nostra autoestima com a poble, com a nació. D'aquesta manera podrem aturar, entre altres coses, el trist i simptomàtic procés de desvalencianització lingüística que observem i del que participem passivament, de vegades. L'acció pedagògica ens serà molt útil.

Entretant, ens convé millorar les relacions amb els territoris veïns de Catalunya i Balears, amb els que compartim llengua, trets culturals i geoestratègics i complicitats en la batalla per preservar la identitat pròpia.

Els valencians i les valencianes hem de reclamar “un lloc propi a l’Espanya i l’Europa del futur, des de la convicció que l’Espanya plural no s’esgota a Catalunya, Euskadi i Galícia. Tot tenint ben present que la diversitat del pobles d’Espanya no és un problema sinó una riquesa incalculable. I que enfortir la pluralitat és enfortir la salut democràtica del conjunt. ”Tots hem de conrear “ la llavor de l’orgull nacional i de les ganes de viure en positiu la condició política de valencians i valencianes” i com bé deia Vicent Soler, aconseguir que la força de la raó s’impose a la raó de la força, tres-cents anys després d’Almansa”.